

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUGALŲ APSAUGOS ĮSTATYMO NR. I-1069 17 STRAIPSNIO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Augalų apsaugos įstatymo Nr. I-1069 17 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto rengimą lėmė visoje Europoje paaštrėjusios diskusijos dėl plačiai žemės ūkyje naudojamo herbicido – glifosato – neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai bei įsivyravusios neatsakingos praktikos, kai herbicidais, kurių sudėtyje yra glifosato, yra purškiamos pakelės, geležinkelių bėgiai, elektros linijos šalia gyvenviečių, taip pat saugomose teritorijose.

2020 metais Plungės rajone¹ kilo visuomenės, aplinkosaugininkų pasipiktinimas, kai, naikinant pakelėse augančias žoles, herbicidu buvo išpurkštos ir saugomų teritorijų pakelės, ir žmonių pasėliai, kurie tose vietose nunyko. Kasmet augalų apsaugos priemonėmis, kurių sudėtyje yra glifosato, purškiant geležinkelio bėgius, žmonės nerimauja dėl jo poveikio jų sveikatai, baiminasi, ar herbicidas nepatenka į jų šulinius.

Įvairios studijos rodo, kad neigiamas glifosato poveikis pasireiškia augalams², gyvūnams³, vabzdžiams⁴, jo purškimo metu, kai vėjas perneša herbicidus į jų buveines, kai glifosatas, naudojamas kaimiškose ir miesto vietovėse su lietumi patenka į požeminius vandenis, upes, kai purškiamas glifosatas nusėda ant dirvožemio arba į žemę patenka per augalų, kurie buvo purškiami, šaknis.

Tyrimai taip pat rodo, kad miškuose naudojamas glifosatas turi ilgalaikį efektą miško dirvožemiui ir pasilieka jame iki 360 dienų.⁵

Neatsakingai naudojant herbicidą, cheminės medžiagos patenka į aplinką, užteršia dirvožemį, o jei preparatai naudojami šalia vandens telkinių, tarša gali paveikti ne tik ekosistemas, bet žmonių sveikatą (glifosatas siejamas su limfoma⁶). Tyrimai^{7 8 9}, atskleidžiantys, kad Europoje ir kitose

¹ Tvarkė pakeles – dingo ne tik žolė, bet ir kviečiai. DELFI.lt:

<https://www.delfi.lt/agro/ukio-praktika-patarimai/tvarke-pakeles-dingo-ne-tik-zole-bet-ir-kvieciai.d?id=84422205>

² Effects of the herbicide glyphosate on non-target plant native species from Chaco forest (Argentina). Ferreira María Florencia , Torres Carolina , Bracamonte Enzo, Galetto Leonardo. 2017 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28647603>

³ Glyphosate-based herbicide formulations and reproductive toxicity in animals. Zachery Ryan Jarrell, Muslah Uddin Ahammad, Andrew Parks Benson. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2451943X20300399>

⁴ Effects of the Herbicide Glyphosate on Honey Bee Sensory and Cognitive Abilities: Individual Impairments with Implications for the Hive. Walter M. Farina, M. Sol Balbuena, Lucila T. Herbert, Carolina Mengoni Goñalons, and Diego E. Vázquez. 2019. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6835870>

⁵ Joseph C. Feng, Dean G. Thompson. Fate of glyphosate in a Canadian forest watershed. 2. Persistence in foliage and soils. *J. Agric. Food Chem.* 1990, 38, 4, 1118–1125: <https://pubs.acs.org/doi/abs/10.1021/jf00094a046>

⁶ Exposure to glyphosate-based herbicides and risk for non-Hodgkin lymphoma: A meta-analysis and supporting evidence. Luoping Zhang , Iemaan Rana , Rachel M Shaffer , Emanuela Taioli ⁴, Lianne Sheppard. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31342895>

⁷ Christina Gillezeau, Maaïke van Gerwen, Rachel M. Shaffer, Iemaan Rana, Luoping Zhang, Lianne Sheppard and Emanuela Taioli: The evidence of human exposure to glyphosate: a review: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6322310>

⁸ Brian D Curwin, Misty J Hein, Wayne T Sanderson, Cynthia Striley, Dick Heederik, Hans Kromhout, Stephen J Reynolds, Michael C Alavanja Pesticide dose estimates for children of Iowa farmers and non-farmers: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17659274>

valstybėse žmogaus organizme randami glifosato pėdsakai, rodo apie pernelyg didelį cheminės medžiagos išplitimą ir menką kontrolę.

Europos Komisija 2017 metų rudenį priėmė sprendimą glifosato naudojimą Europos Sąjungoje nutraukti nuo 2022-ųjų metų pabaigos. Šiam sprendimui pritarė ir Lietuva.

Tarp „Europos žaliajo kurso“ tikslų yra numatytas siekis 50 proc. sumažinti bendrą cheminių pesticidų naudojimą ir riziką bei pavojingesnių pesticidų naudojimą. Šį tikslą turės pasiekti ir Lietuva.

Projekto tikslas – apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą nuo neatsakingo glifosato naudojimo kelių, elektros linijų, geležinkelio bėgių priežiūrai, miestų, gyvenviečių ir saugomose teritorijose.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorius – Lietuvos Respublikos Seimo narys Linas Jonauskas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu leidžiama naudoti augalų apsaugos priemones, kurių sudėtyje yra glifosatas geležinkelių bėgių tvarkymui. Geležinkelių transporto priešgaisrinės saugos taisyklės numato, kad žolės ir krūmų augimui riboti mineralizuotai juostai ant geležinkelio šlaitų sudaryti leidžiama naudoti specialius chemikalus. Nors automobilių kelių nuolatinės priežiūros normatyvai nenumato galimybės naudoti herbicidus žolei šalinti, išskyrus invazinių augalų tam skirtomis cheminėmis medžiagomis ir priemonėmis, tačiau praktikoje tokie būdai naudojami¹⁰.

Pagal šiuo metu galiojantį Augalų apsaugos įstatymą, yra tik keli apribojimai, kurie taikomi augalų apsaugos priemonėms:

1. Atskirųjų želdynų, bendrojo naudojimo (miestų, miestelių ir kaimų ar savivaldybių bendrojo naudojimo) teritorijose, išskyrus botanikos sodus, visuomeninės paskirties (mokslo paskirties pastatų, gydymo paskirties pastatų, sporto paskirties pastatų, sporto inžinerinių statinių) teritorijose, leidžiama naudoti augalų apsaugos produktus, kurių sudėtyje esančios veikliosios medžiagos yra nedidelės rizikos, kaip apibrėžta reglamento (EB) Nr. 1107/2009 II priedo 5 dalyje.
2. Mėgėjų sodų žemės sklypuose, sodininkų bendrijų bendrojo naudojimo žemės sklypuose, rekreacinio naudojimo žemės sklypuose, rekreacinėse teritorijose, komercinės paskirties objektų teritorijose, daugiabučių gyvenamųjų pastatų ir bendrabučių teritorijose draudžiama naudoti profesionaliajam naudojimui skirtus augalų apsaugos produktus.
3. Augalų apsaugos produktų naudojimo apribojimus saugomose teritorijose ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijose nustato Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas ir jo įgyvendinamieji teisės aktai.

Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymas numato tik kelis apribojimus dėl augalų apsaugos priemonių naudojimo saugomose teritorijose. Valstybinio gamtinio rezervato buferinės apsaugos zonoje, pedologiniuose draustiniuose, botaniniuose draustiniuose, zoologiniuose draustiniuose, botaniniuose-zoologiniuose draustiniuose, telmologiniuose draustiniuose draudžiama augalų apsaugos produktus ne žemės ūkio naudmenose, išskyrus augalų apsaugos produktų naudojimą, kai nustatomas užkrėtimas

⁹ Friends of the Earth Europe, 2013. Human contamination by glyphosate:

https://www.foeeurope.org/sites/default/files/publications/foee_4_human_contamination_glyphosate.pdf

¹⁰ Kelininką nubaudė, žalą atlygino. Žemaitis. 2020 07 08. <https://www.zemaiciolaikrastis.lt/aktualijos/kelininka-nubaude-zala-atlygino>

kenksmingaisiais organizmais arba aplinkos ministro nustatyta tvarka masinis miško kenkėjų išplitimas arba augalų apsaugos produktų naudojimo invaziniams augalams naikinti atvejus, numatytus aplinkos ministro nustatyta tvarka patvirtintuose invazinių rūšių populiacijų gausos reguliavimo veiksmų planuose ar saugomų teritorijų planavimo dokumentuose.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siūloma įtvirtinti draudimą naudoti augalų apsaugos produktus, kurių veiklioji medžiaga yra glifosatas, tvarkant kelių apsaugos juostas, elektros linijas, geležinkelių bėgius, miestų, gyvenviečių ir saugomose teritorijose, išskyrus žemės ūkyje ir naudojamą kenksmingų žmogaus sveikatai invazinių rūšių augalų naikinimui, kai nėra galimybių panaudoti kitas priemones.

Įstatymo projektu jautriausiose vietovėse, kuriose glifosato naudojimas gali turėti neigiamą poveikį aplinkai, žmonių sveikatai, siūloma leisti herbicidą naudoti tik žemės ūkyje bei kenksmingų žmogaus sveikatai invazinių augalų naikinimui (pavyzdžiui, Sosnovskio barščio).

Tikimasi, kad įstatymo pataisos leis išvengti piktnaudžiavimo augalų apsaugos priemonėmis, kurių sudėtyje yra glifosatas, atvejų, kai jos naudojamos miestų, gyvenviečių, saugomose teritorijose, geležinkelių, elektros linijų, kelių tvarkymui, ir paskatins naudoti ekologiškesnes priemones.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Neigiamų priimto įstatymo pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas Įstatymo projektas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas Įstatymo projektas neturės įtakos verslo sąlygoms ir jų plėtrai.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Reikės pakeisti Vyriausybės, savivaldybių ir joms pavaldžių institucijų, įmonių teisės aktus, taisykles, reglamentuojančias augalų apsaugos priemonių naudojimą miestuose, gyvenvietėse, saugomose teritorijose, geležinkelio, kelių, elektros linijų tvarkymui.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimus.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės aktams.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo įgyvendinimui neprireiks valstybės biudžeto lėšų.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Nėra gauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Glifosatas“, „Herbicidai“, „Glifosato draudimas“, „Augalų apsauga“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teikia Seimo narys

Linas Jonauskas